

„A béke katedrálisa”

Samuel Ruiz Garcia püspök halálára

„Tatic”-nak, apácskának nevezték őt a Mexikó déli részén fekvő Chiapas őshonos lakói, püspöki székhelyét pedig „a béke katedrálisának” hívták. Valóban a béke embere volt. Soha nem ejtett rossz szót ellenségeiről, és soha nem panaszkodott megaláztatásai miatt. 2011. január 24-én, 86 éves korában hunyt el.

San Cristóbal de Las Casasnak hívják Dél-Mexikó szegényházának fővárosát. Az első püspökök egyikét, az indiánok védelmezőjét és az emberi jogok megalapozóját, Bartolomé de Las Casast elűzték, de emlékezete tovább él az utókorbán. Samuel Ruiz Garcia hosszabban működött, mint híres elődje – 40 éven át. Amikor megkérdezte az indiánokat, kit tartanak Las Casas utódának, nem őt nevezték meg, hanem öntudatosan azt mondták: „Mi vagyunk az utódai.”

Harminchat évével Samuel Ruiz volt Mexikó valaha élt legfiatalabb püspöke. „Klasszikus karriert” csinált. 1924. november 3-án, szegény campesinók [földművelők] gyermekeként jött a világra. Szülei munkát keresve kivándoroltak az USA-ba, Samuel aztán ott maradt a papi szemináriumban, magasabb tanulmányait pedig Rómában, a Gergely Egyetemen (Gregoriana) végezte. 1949-ben szentelték pappá, aztán néhány éven át a leoni papi szeminárium rektora volt, majd 1959-ben XXIII. János pápa kinevezte San Cristóbal de Las Casas püspökévé, s 1960-ban szentelték föl.

Közeli barátja, Raúl Vera López püspök – akit előbb utódának neveztek ki, majd ismét elmozdítottak – 2011. január 24-én, Ruiz püspök halála napján a szentmisén elmondta, milyen viszonyokat talált itt Chiapasban a fiatal püspök, amikor odaérkezett. Az indiánoknak (1970-ig) tilos volt sötétedés után az utcára menniük. Akárcsak a dél-afrikai apartheid-államban, a járdán helyet kellett adniuk az „igazi polgároknak”, és le kellett lépniük az úttestre. A fiatal püspök saját szemével látta a korbács okozta csíkokat a férfiak hátán. Az ültetvénytulajdonosok a lehető legalacsonyabb bért fizették, de azt sem fizették ki mindig. Aki fellázadt, azt „kezelésben részesítették”. Ahogyan a gyarmatosítás idején is, igényt tartottak az „első éjszaka” jogára. Elvették az őshonosok földjeit, erdőit, mezőit, vizeit – és elűzték őket a hegyekbe.

A vándorpüspök

A más tartományból származó fiatal püspöknek először meg kellett ismerkednie egyházmegyéjével. Mexikó 112 milliós lakosságához képest Chiapas 4,2 millió lakója szerény kisebbséget alkot. 55%-uk mesztic, 40%-uk bennszülött (többségükben a maják leszármazottai), de ez a 40% 68, saját nyelvét beszélő etnikumból tevődik össze. A bennszülöttek 35%-a nem beszél spanyolul. A San Cristóbal-i egyházmegyének 1,7 millió lakosa van, csaknem 12 000 katolikus jut egy papra.

Samuel Ruiz kezdetben (akárcsak Oscar Romero) a felső réteg ízlésének felelt meg. Konzervatív katolikus nevelésben részesült, és „derék antikommunistának” számított. Nem tartott sokáig, hogy „megtérjen” (akárcsak Oscar Romero – vö. „Érted vagyok”, 2010. április, 19-21.), mert azt tette, amit más püspökök nem tettek meg: vándorpüspök lett. A hegyekben, a falvakban, távoli kunyhókban ismerte meg az emberek ínségét. A beszéd megnyitotta az emberek szívét, ugyanis megtanulta a tzotzil és a tzeltal nyelvet, és a régió más nyelvéin is meg tudta értetni magát. Fölismerte, hogy a hagyományos lelkipásztorkodás elmegy az emberek mellett. Az embereknek először meg kell élniük, azután beszélhet nekik a mennyországról. Hamarosan rá is ragsztották a „felszabadítási teológus” címkét. Fölfedezte a bennszülöttek vallásosságát és szertartásait, és beépítette azokat a liturgiába.

Chiapas társadalma mélyen megosztott: a többség, a maják leszármazottjai, roppant szegénységben él, a kisebbség, a városi népesség, amely a gyarmatosítás korának spanyol bevándorlótól (*ladinos*) származik, uralkodik a többségen, és kizsákmányolja.

A fiatal Ruiz püspök gondja a peremre szorítottakra irányult. Iskolákat alapított, ahol nyelvet tanítottak, meg az élet hasznos dolgait. A spanyol nyelv ismerete és az írni-olvasni tudás fontos volt a kizsákmányolás

elleni védekezésben. Bármilyen jó szándékú volt is ez a kezdeményezés, paternalizmusként lepleződött le, és asszimilációhoz vezetett – az állam céljainak megfelelően.

Ruiznak ezért mélyebbre kellett ásnia. A bennszülötteknek ismét „alanyokká” kellett válniuk, föl kellett tární elszüllyedni „emlékezetüket”. Ezért megalapította a Történeti Kutatóintézetet a kultúra és a rítusok, a társadalmi szervezetek és a hagyományos orvoslás tanulmányozására. Ez nem ment a nyelvek kutatása nélkül, ezért írásba foglalták a főbb beszélt nyelveket (*tzeltal, ch'ol, tzotzil, tojola bal*), nyelvtankönyveket és szótárakat készíttettek, és első alkalommal fordították le a Bibliát maja nyelvekre.

Fokozatosan új egyház született meg. Ruiz püspök így nyilatkozott: „Megtanultuk fölfedezni a bennszülöttek vallási és spirituális forrásait, és értékeltük ezek erejét. A spanyol helyett tzeltalul és más honos nyelveken beszélünk. Nevelőket képeztünk ki, ma 8600-an vannak. Aztán diakónusokat képeztünk (az egyházközségek választása nyomán, és feleségük beleegyezésével), és rájuk bízunk az egyházközségek vezetését – több mint 400 helyen. Iskolákat építettünk, és támogattuk a bennszülöttek helyi életformájuk gyakorlásában.”

Ennek az egyháznak „bennszülött arca” volt, ez az ő egyházuk volt, felszabadító egyház. Ruiz püspök ezzel letette az őshonos egyházi vezetők egyházának alapkövét. Ez a lépés a latin-amerikai egyház „születési hibájának” gyógyulásához vezethetett volna, hiszen az égető paphiány abból fakad, hogy őshonosokat nem szenteltek pappá. A Vatikán azonban kezdettől fogva bizalmatlanul nézte ezt az utat.

Saját forrásokból merítve

Nem úgy a II. Vatikáni zsinat, amely bátorította a „saját források” föltárását. Ruiz püspök úgy látta, hogy a zsinat missziós dekrétuma őt igazolja, hiszen az azt ajánlotta, hogy fedezzék fel az őshonos kultúrákat, és éljenek azok gazdagságával.

A zsinat első ülészaka után tanácsot kért *Sergio Méndez Arceo* püspök Guernevacában működő intézetétől, ugyanis ott dolgozott *Ivan Illich* egy antropológusokból, szociológusokból, pszichológusokból és társadalomkutatókból álló csapattal.

Aztán mexikói püspökök egy csoportjával megalapította a „kölcsonös segítségnyújtás egyesületét”, saját egyházmegyéjében pedig szociológiai intézetet hozott létre: itt elemezték először maguk a bennszülöttek a saját valóságukat.

A zsinat valóságos pünkösdi vihart váltott ki Latin-Amerikában. Már 1968-ban nekiláttak, hogy a zsinati elveket átültessék a gyakorlatba (medellini püspöki konferencia). A legnagyobb koponyák működtek közre: Paulo Freire, Gustavo Gutiérrez, Enrique Dussel, Segundo Galilea... A fejlesztés érvényben lévő elvét („a fejlettek segítik a fejletleneket”) megtöltötték a „saját források” szellemével (evangélium plusz helyi kulturális értékek). Így jutott el ez az egyház a „bennszülöttek” fölfedezéséhez. A kolumbiai Medellinben új egyház született, új gondolkodásmóddal és új teológiával, és hatását az egész egyházban éreztette. Ruiz püspök éllovas szerepét és illetékességét olyannyira becsülték, hogy a CELAM (a latin-amerikai püspöki konferencia) misszióügyi felelőssévé választották.

Üldözöttek

Nem mindenki üdvözölte ezt a fel lendülést. A gyarmatosítás idejének szelleméhez tapadó püspökök „szélsőségesen szociológiai” jelenségeként elvetették Medellint, és (marxizmusfóbiájukban) „osztályharcként” határozták meg (később Ratzinger bíboros is így ítéli majd meg a felszabadítási teológiát). A következő, pueblai (latin-amerikai) püspöki konferencián azonban (1979) az ellenszél ellenére is sikerült áttörést elérnie a „felszabadítási teológiának”.

Samuel Ruiznak nem jutott nyugodt élet az egyházmegyéjében. Egymást érték az események. A nyolcvanas években 200 000 maja menekült Chiapasba a guatemalai népiirtás elől. A Vatikán és Mexikó helyreállította az 1917-ben megszakadt diplomáciai kapcsolatot, s ez a „tengely” egyetér-

tett abban, hogy Ruiz püspököt el kell távolítani.

Örvendetes esemény történik 1974-ben: Las Casas születésének 400. évfordulója alkalmából megtartják az „első indián kongresszust”, amelyen szözlásra jelentkeznek a bennszülöttek. Viszont erősödik a Ruiz püspök elleni erőszak: megrágalmazzák, és halálos fenyegetéseket kap. Segéd-püspökével, Raúl Vera Lópezzel együtt éppen hogy megmenekül egy merényletkísérletből. A chiapasi egyház 1989-ben ráveszi Ruiz püspököt, hogy megalapítsa a *Fray Bartolomé de Las Casas Emberjogi Központot*. Ez a fórum feltárja az „állami terrorizmust”: 7 papot hamis vádakkal kitusítottak az országból, 4 papot tartóztatási parancs nélkül börtönben tartanak, 40 templomot és kápolnát bezártak, Ruiz püspök nővérét leütötték a püspöki székházban, szegény-parasztokat, katechétákat, diakónusokat vettek őrizetbe, és kínoztak meg... Egy paramilitáris csoport 1997-ben vérfürdőt rendez az apró Acteal faluban.

1994. január elsején megkezdődik a zapatisták felkelése. Ruiz püspököt azzal vádolják, hogy ő tüzelte fel az indiánokat erre a lázadásra, és fegyverekkel látta el őket. Ennek ellenére ő az egyetlen, akit egész Mexikó képesnek tart arra, hogy a „nemzeti közvetítőbizottság” vezetője legyen. A bennszülötteknek messzemenő engedményeket tevő „békeszerződéssel” egyidejűleg a hadsereg bevonul Chiapasba, és paramilitáris halálbrigádokat képez ki.

A nuncius azt tanácsolja Ruiz püspöknek, hogy önként mondjon le hivataláról. Ő vonakodik. Az egész világ felháborodik. További intézkedés: a nuncius „felügyelőt” itkat be. Ez azonban bumerágnak bizonyul, mert Raúl Vera segédpüspök Samuel Ruiz oldalára áll. Újabb csapás: mielőtt Ruiz püspöknek korára való tekintettel be kell nyújtania lemondási kérelmét, segítőjét, Raúl püspököt az északi Saltillába helyezik. Mindezek a zaklatások nem képesek megrendíteni Ruiz püspököt. Akinek akkora a lelki nyugalma, mint az övé, az sértetlen.

1999-ben Ruiz püspök betölti 75. életévét. A Vatikán óvakodik közzétenni utódjának nevét. A búcsúünnepségre 20 000 bennszülött özönlik

a püspöki székhelyre. Két pap szólal fel, és kipellengérezik a Samuel Ruiz körüli „szomorújátékot” – a nuncius tajtékszik.

Az új püspök, *Felipe Arizmendi* (szül. 1940) csak azután érkezik meg, hogy Ruiz püspök helyet készített neki. Róma rögtön tudatja vele, mit vár el tőle: a rituskongregáció felszólítja, hogy „amíg meg nem oldódik a bennszülött egyház problémája”, ne szenteljen föl diakónusokat. Samuel Ruiz püspök életművéről van szó – az indiánok egyházáról. Arizmendi püspök hiába próbálja megmagyarázni Rómában, hogy sosem volt cél nős diakónusok pappá szentelése. Megértette, mit akar a Vatikán. Lehet, hogy az utód is bumeráng lesz?

Beteljesedett!

Aztán hullanak Ruiz püspökre a kitüntetések: Háromszor terjesztik föl Nobel-békedíjra, 1997-ben az USA-ban kap kitüntetést az emberi jogok védelmezéséért, 1999-ben megkapja az Osztrák Katolikus Férfimozgalom Romero-díját, 2000-ben az UNESCO Nemzetközi Simon Bolívar-díját, 2001-ben a Nürnbergi Nemzetközi Emberjogi Díjat, 2002-ben a japán Niwano Peace Foundation Award-ot, továbbá számtalan díszdoktori címmel ruházzák föl.

Ez év január 24-én Mexikóvárosban futótűzként terjedt Samuel Ruiz püspök halálának híre. Az ugyanezen a napon megtartott gyászmisére emberek tömegei özönlöttek. A prédikációt barátja, Raúl Vera püspök tartotta. Aztán következett „hazatérése” San Cristóbalba, ahol bennszülöttek ezrei várták *Tatic*-jüket, és nagyhatású búcsúszertartást rendeztek. Az emberek egész éjjel tódultak, hogy a halott mellett virrasszanak.

Január 25-én, pontosan püspökké szentelésének 51. évfordulóján temették el Ruiz püspököt. Utódja tartotta a gyászbeszédet, és arról a hagyatékáról beszélt, amelyet Ruiz püspök örökségként hagyott ránk. Beszéde azt sejteti, hogy Róma benne is csalódott.

Egy nagy ember, egy püspök, próféta és egyháztanító hazatért.

Jakob Mitterhöfer

Forrás: Kirche In, 2011/3 (csekély rövidítéssel)